

КАТЕГОРІЙНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ "МЕТОД ПРОЕКТІВ"

У статті обґрунтовується необхідність категоріального аналізу поняття "метод проектів", обумовлена великою кількістю підходів до його визначення у сучасній педагогічній літературі. На основі проведеного контент-аналізу було запропоновано визначення методу проектів, яке підсумовує різні підходи до розуміння сутності методу проектів та узагальнює досвід науковців, які займалися проблемами застосування методу проектів у навчанні.

Розвиток українського освітнього простору в XXI сторіччі визначається тенденціями світового економічного та суспільного поступу, в контексті якого інтеграція особистості до будь-якої складної функціональної системи вимагає збереження та розвитку її індивідуальності, якість освіти визначається компетентністю у реалізації професійної діяльності, професійне спілкування спрямоване на передачу, сприйняття та адекватну оцінку чужого досвіду, визначальним компонентом професіоналізму є вміння якісно презентувати продукт своєї діяльності тощо.

З обґрунтуванням упровадження діяльнісного, компетентнісного та особистісного підходів до навчання, залучення інтерактивних, активних та інтенсивних методів навчання, необхідності застосування технологій розвиваючого та проблемного навчання у процесі професійної педагогічної освіти актуальності набуває метод проектів. Він відповідає сучасним вимогам до професійної підготовки спеціалістів, про що свідчить популярність та широкомасштабність програми "Intel® Навчання заради майбутнього", а також численні розробки науковців (Є. Полат, І. Петрова, М. Левина, А. Фурман та інші).

Зміна парадигми особистості у другій половині XX сторіччя призвела до пошуку освітянами нових шляхів її навчання та виховання, з'явилися нові підходи, методи, види та типи навчання, які через відсутність єдиної класифікації, неналежне вивчення доробку інших науковців або неточність визначень досі роблять проблематичним застосування низки технологій навчання, зокрема методу проектів. Так, у наукових публікаціях нерідко спостерігається ототоження проблемного підходу до навчання та принципу проблемності у навчанні, невизначеність категорій "педагогічної технології" і "педагогічного підходу", ототоження або невизначеність співвідношення між методом проектів та проблемним підходом до навчання, нелогічність або неповноту класифікацій категорій дидактики через непевне визначення критеріїв класифікацій (інформаційний vs діяльнісний підхід до навчання, особистісне навчання) тощо.

Над проблемами вдосконалення категорійного апарату педагогіки в контексті сучасного розвитку педагогічного простору працювали А. Алексюк, Г. Атанов, С. Гончаренко, М. Дмитриченко, І. Зязюк, В. Краєвський, В. Лозова, А. Матюшкін, А. Оконь, О. Савченко, Н. Якса тощо, однак категорійний апарат педагогічної науки не до кінця усталений, не чітко встановлено взаємозв'язок між категоріями конкретних педагогічних технологій та підходів, методів та принципів.

Метою нашої статті є спроба встановлення сутності методу проектів, визначення його місця в системі сучасних підходів, методів та технологій навчання з метою подальшої розробки моделі застосування методу проектів у загальнопедагогічній підготовці майбутніх учителів іноземних мов.

Вважаємо за необхідне здійснити категорійний аналіз поняття "метод проекту". Для цього нами обрано метод контент-аналізу. Для аналізу було вибрано 15 визначень методу проектів. Аналіз дозволив стверджувати, що метод проектів – це:

- система навчання, за якої учні набувають знань та вмінь у процесі планування та виконання практичних завдань – проектів, що постійно ускладнюються [1: 304];
- сукупність прийомів та дій учнів у певній послідовності для досягнення поставленої мети – вирішення певної проблеми, значимої для учнів та оформленої у вигляді певного кінцевого продукту; іноваційний метод навчання [2];
- засіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка повинна завершитися реальним, наявним на практиці результатом, оформленим тим або іншим чином [3];
- особистісно орієнтований метод навчання, заснований на самостійній діяльності учнів у розробці проблеми й оформленні певним чином практичного результату розробки [4: 12];
- система поглядів, за якої учні набувають знань у процесі планування та виконання практичних завдань – проектів, що постійно ускладнюються [5: 536];
- педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування та набуття нових [6: 17].

Узагальнено одержані дані у вигляді таблиці. Нами було виділено категорійні ознаки методу проектів та проаналізовано поширеність їх використання в педагогічній літературі, зокрема у вищезазначених визначеннях.

Аналіз визначень методу проєктів		
Категорійна ознака	Варіанти трактування	Поширеність варіанту трактування категорійної ознаки (%)
Дидактична сутність	Система навчання	17
	Сукупність прийомів та дій учнів	17
	Інноваційний метод навчання	17
	Засіб досягнення дидактичної мети	17
	Особистісно орієнтований метод навчання	17
	Система поглядів	17
	Педагогічна технологія	17
Мета навчання	Набуття знань та вмінь	50
	Набуття вмінь	16
	Вирішення поставленої проблеми	17
	Дидактична мета	17
	Розробка проблеми	17
	Оформлення результатів	35
	Застосування існуючих знань	20
	Розробка проблеми	17
Завдання навчання	Планування та виконання практичних завдань	33
	Оформлення результатів	33
	Розробка проблеми	17
Одиниця навчального процесу	Проект	30
	Проблема	30
Діяльність учіння		100
Діяльність навчання		20

Виявлено суперечливість поглядів учених на розуміння методу проєктів: частина вчених вважають його методом навчання, інша частина – педагогічною технологією; більшість учених не виділяють діяльність учителя як категорійну ознаку методу проєктів взагалі, тощо.

Категорія "Дидактична сутність" як одиниця аналізу визначень висвітлює місце методу проєктів у системі сучасних підходів, типів та технологій навчання. На думку Н. Якси, метод навчання являє собою спосіб упорядкованої взаємозумовленої діяльності викладача та учня, організації пізнавальної діяльності школярів, спрямований на розв'язання задач освіти, виховання та розвитку у процесі навчання.

Педагогічна технологія розуміється дослідниками як відносно жорстко запрограмований процес взаємодії викладача і учня, який гарантує досягнення поставленої мети, при чому технологія у порівнянні з методикою є формою, а не змістом навчального процесу. Педагогічна технологія відрізняється від методики більш чітким формулюванням цілей, більш високим рівнем системних зв'язків між цілями, змістом, формами, методами та результатом навчання, високою постійною діагностичністю, алгоритмізованістю, недостатньо представленим змістовим компонентом тощо [7: 153].

У сучасній освітянській літературі концепція "технології навчання" вживається в широкому спектрі значень у сучасній освітянській літературі. Так, у сучасній енциклопедії "Педагогіка" педагогічна технологія визначається і як напрямок дидактики, і як технологічно розроблена навчальна система, і як система методів та

прийомів певного вчителя, і як методика та окремі методи виховання [1: 586]. Таким чином, багато існуючих технологій мають назву способів, методів та засобів навчання (див. Рис.1).

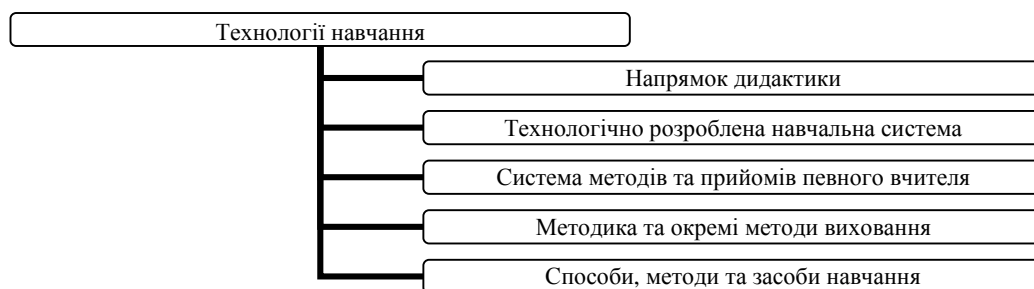

Рис. 1. Тракткування категорії "Технології навчання" у сучасній науковій літературі [1: 586]

Керуючись наведеними вище міркуваннями щодо відмінностей між розумінням методів та педагогічних технологій, ми підтримуємо думку тих дослідників, які вважають, що метод проектів належить до педагогічної категорії педагогічних технологій у вузькому сенсі. У більш загальному сенсі основні педагогічні технології поділяються на технології проблемного, модульного, концептуального, розвиваючого, диференційованого, активного та ігрового навчання. Метод проектів як педагогічна технологія у вузькому сенсі не входить до даної класифікації, але може застосовуватися для реалізації будь-якої з вищезазначених педагогічних технологій у широкому сенсі.

Окрім вищезгаданих трактувань, робляться неузгоджені спроби визначити метод проектів як компонент певної системи іноваційних, особистісно-орієнтованих методів навчання.

За Н. Якою, сучасна дидактична система (вид) навчання, що характеризується ставленням до вчителя та учня як до рівноправних взаємопов'язаних учасників навчального процесу, включає чотири типи навчання: пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване та особистісно-розвиваюче, при чому метод проектів може знайти застосування за будь-якого типу навчання.

Подальший аналіз дефініції методу проектів наглядно ілюструє поширену помилку у використанні методу проектів у навчальній діяльності, що полягає у виконанні проекту заради самого проекту та ототожненні мети та завдань навчальної діяльності. Метою застосування технології повинно бути застосування на практиці наявних знань та набуття в процесі навчальної діяльності нових знань, виходячи з того, що метод проектів історично виник за умов поєднання навчання та практичної особистісно важливої діяльності.

Щодо одиниці навчального процесу, необхідно звернутись ще раз до категорії педагогічної технології у широкому та вузькому сенсі. Різновидом педагогічної технології у широкому сенсі є проблемне навчання як організований учителем спосіб активної взаємодії учнів у контексті проблемно представленого змісту навчання. Процес навчання за умов використання даної технології полягає у створенні проблемних ситуацій, усвідомленні та вирішенні цих проблем у процесі узгодженої діяльності вчителя та учнів при максимальній самостійності останніх [1: 386].

Щодо педагогічної технології у вузькому сенсі проектної діяльності, її одиницею є проект як форма організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності всіх учасників з отримання навчального продукту за певний проміжок часу (за А. Хуторським). Необхідно підкреслити можливість, але не обов'язковість розв'язання певної проблеми під час виконання навчального проекту. Таким чином, навчальний проект виступає як засіб реалізації педагогічних технологій у широкому сенсі.

Таким чином, на основі проведеного нами аналізу педагогічної літератури, підсумовуючи різні точки зору на сутність категорії "метод проектів" та узагальнюючи досвід науковців, що займалися цією проблемою, визначаємо метод проектів як *особистісно-орієнтовану педагогічну технологію, яка полягає у досягненні поставленої дидактичної мети шляхом узгодженої діяльності вчителя та учнів з усвідомлення, планування та вирішення поставлених завдань та відповідне оформлення кінцевого продукту за умов максимальної самостійності учнів у використанні набутих та оволодінні новими знаннями, вміннями та навичками*. Це визначення обрано нами для подальшої розробки проблеми застосування методу проектів у загальнопедагогічній підготовці вчителів іноземних мов. Перспективи подальшої роботи вбачаємо у розробці теоретичних та методичних засад взаємодії педагога та студентів під час реалізації методу проектів, класифікації проектних завдань з огляду на встановлену навчальним планом мету загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов тощо.

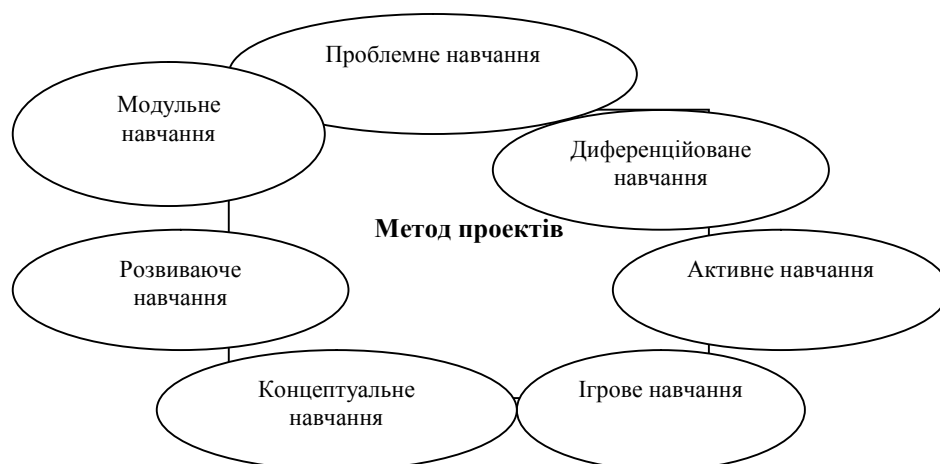

Рис. 2. Співвідношення між педагогічними технологіями у широкому сенсі та методом проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е.С. Рапацевич – Мн.: "Соврем. Слово", 2005. – 720 с.
2. <http://ru.wikipedia.org/>
3. Полат Е. Метод проектов. <http://www.ioso.ru/>
4. Порохня Л. Метод проектів у навчальному процесі. – Директор школи. – 2006. – № 42. – С. 12-14.
5. Российская педагогическая энциклопедия: в 2 т. / гл. ред. В.В. Давыдов. – М.: Большая рос. энцикл., 1993-1999. – Т. 2 – 672 с.
6. Петрова И.И. Проектная деятельность как эффективная форма воспитания экологической культуры младших школьников (на примере республики Саха (Якутия): Автореф. ... дисс. канд. пед. наук: 13.00.01 – Якутск, 2007. – 24 с.
7. Якса Н.В. Педагогічні теорії, системи, технології: Курс лекцій. – Ч. 1. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 180 с.

Матеріал надійшов до редакції 24.12.2007 р.

Жилиєва Ю.Н. Категориальный анализ понятия "метод проектов".

В статье обосновывается необходимость категориального анализа понятия "метод проектов", что обусловлено большим количеством подходов к его определению в современной педагогической литературе. На основе метода контент-анализа предлагается определение понятия "метод проектов", которое обобщает опыт ученых, занимающихся проблемой использования метода проектов в образовании.

Zhylyajeva Y.M. Project Method: Analysis of the Category.

In the article the necessity for category analysis of project method is accounted for by numerous existing approaches to the definition of the concept among educators. The content analysis of the concept provided in the article gave grounds for compiling a comprehensive definition of project method which summarizes the experience and viewpoints of different scientists working in the field of project method application.